

نقش برون گرایی طراحی پارک ها در بهسازی منظر شهری (نمونه موردی باغ بلند شیراز)

امید خواجه

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد خوراسگان (اصفهان)

Email:omidkh@khuisf.ac.ir

چکیده

پیشینه صد ساله ایده ادغام طبیعت در شهر و شکل گیری مفهوم «فضای سبز شهری» به منظور تقویت تعامل انسان و محیط زیست در فضاهای شهری تأثیر مهمی در تقویت رابطه نظام طبیعی با نظام مصنوع در فضاهای شهری داشته و فضای سبز را به عنوان ریه های شهر و طبیعت اجتماعی شده در سطح جوامع پسا صنعتی گسترش داده است. اما به نظر می رسد میراث درون گرایی فضاهای انسان ساخت که معمولاً در طول تاریخ معماری و شهرسازی تکرار شده است، به شیوه طراحی پارک های شهری نیز سرایت کرده و پارک های شهری را هم عمدتاً به فضاهایی درون گرا تبدیل کرده است. لذاست که می بینیم پارک های شهری امروز ما غالباً بجز ارائه پوسته ای سبز در بدنه معابر شهری نقش فعال کم رنگی در شکل دهی به منظر شهری دارند. این مقاله با استفاده از روش تحلیلی - کاربردی به ارزیابی بصری منظر شهری حاصل از «باغ بلند» شیراز که به عنوان پارکی حاشیه ای در ضلع شمالی بلوار شهید چمران این شهر احداث شده می پردازد و نقش شیوه طراحی آن را در منظر سازی این بدنه مورد بررسی قرار می دهد. این مطالعه نشان می دهد رویکرد برون گرایی در طراحی پارک های شهری می تواند نقش موثری در تقویت مؤلفه های کیفی منظر شهری ایفا کند. قابلیت که میزان ارزشمندی آن در فضاهای شهری کمتر از ارزشمندی ظرفیت های اکولوژیکی فضای سبز شهری نمی باشد.

واژگان کلیدی: طراحی پارک، منظر شهری، برون گرایی، درون گرایی، باغ بلند

مقدمه

مواجهه جوامع پسا صنعتی با عواقب برخورد های نادرست با طبیعت، استفاده هر چه بیشتر از فضاهای سبز را در فضاهای شهری به ضرورتی غیر قابل انکار تبدیل کرده است. این رویکرد اگر چه در گام نخست سعی در توسعه پارک ها و سایر نمونه های فضای سبز شهری به منظور بهره گیری از قابلیت های اکولوژیکی آن دارد و مدیریت شهری را به دستیابی به سرانه های فضای سبز شهری ترغیب می کند؛ اما شناخت و بکارگیری قابلیت های طراحی فضاهای سبز در تعریف عناصر کیفی منظر شهری فرصت بهره وری چند منظوره از ظرفیت های فضای سبز شهری را برای طراحان شهری ممکن می سازد. در این صورت پارک های شهری در عین پاسخگویی به نیازهای حیاتی شهر قادر به احیای منظر شهر به عنوان «واقعیت قابل ادراک شهر» (حبیب، ۱۳۸۵) نیز می باشند. از همین رو هدف از پژوهش حاضر تأکید بر نقش برون گرایی طراحی پارک های شهری در بهسازی منظر شهری از رهگذر مطالعه موردی «باغ بلند» شیراز است.

مواد و روش‌ها

موفقیت طراحی به مقدار زیادی بستگی به اتخاذ روش‌هایی دارد که بر مبنای آن از نیازهای روانی و اجتماعی جامعه استفاده کننده شناختی صحیح حاصل کند و نیز روش‌های طراحی مناسبی جهت برآورده شدن این نیازها اتخاذ نماید. (رستم خانی، ۱۳۸۳)

«باغ بلند» به عنوان یکی از فضاهای فراغتی مردمان شیراز بصورت پارک حاشیه‌ای به عرض ۳۰ متر در طول ۳ کیلومتر از ضلع شمالی بلوار شهید چمران این شهر احداث شده است. با وجود پتانسیل‌های تفرجگاهی گوناگون این شهر و نواحی پیرامون آن، این پارک در طول دو دهه عمر خود توانسته به یکی از محبوب‌ترین فضاهای فراغتی مردم شیراز تبدیل شود. موفقیتی ارزشمند که ریشه‌های آن را در شناخت درست طراح از نیازهای روانی و اجتماعی جامعه کاربران آن نیز می‌توان جستجو کرد.

این باغ که از مفهوم فصول سال به عنوان تم طراحی استفاده کرده است پس از بخش مقدماتی خود دارای ۴ بخش دیگر است که هر یک سعی دارد با ارائه سمبلی از چهار فصل سال تداعی‌گر چهار فصل زندگی از کودکی تا کهنسالی باشد. استفاده از انواع فضا سازی‌ها، بکارگیری نمونه‌های گوناگون کف سازی، جدول سازی‌های منحصر به فرد، آب‌نماهای مختلف، بدنه سازی‌های متنوع و دکوراتیو به منظور اشاره‌ای نوستالژیک به حافظه جمعی اهالی محل، انواع تندیس‌های بکار رفته در فضای پارک، نمادها و نشانه‌های گوناگون، تناسبات هوشمندانه، تنوع در بافت و رنگ مصالح مورد استفاده، وحدت نسبی عناصر تشکیل دهنده فضا و بیانی نوین از مفاهیم کهن از جمله ویژگی‌های قابل توجه در طراحی این پارک است که بدین ترتیب مخاطب خود را به کشف فضا در طول مسیر حرکت خود ترغیب می‌کند.

اما آنچه باغ بلند را از عمده پارک‌های شهری ما متمایز می‌کند شیوه طراحی برون‌گرای این فضای شهری است. ویژگی منحصر به فردی که نه تنها باغ بلند را برای شهروندانی که مستقیماً در آن حضور دارند به فضای تفرجگاهی خوش‌آیندی تبدیل کرده و با ایجاد مسیرهای ارگانیک متنوع به حضور و عبور در خود تشویق می‌کند بلکه در فواصل مختلف با توسل به ابزارهای گوناگون به سوی بلوار چمران فرمی برون‌گرا یافته و نقشی پررنگ در شکل‌گیری منظر شهری بدنه شمالی این بلوار بازی می‌کند. این ویژگی که از آبنمای احداثی در شرقی‌ترین نقطه بلوار به عنوان پیش‌درآمد طراحی باغ بلند آغاز می‌شود در طول مسیر بلوار با استفاده هوشمندانه از انواع ابزارها تقویت شده و نقش منظر پوسته خارجی پارک را در شکل‌گیری منظر بلوار چمران به نحو چشمگیری تقویت می‌کند. به این ترتیب سوای از برخی انتقادات وارده بر این پروژه که گویی لقب بزرگترین پارک حاشیه‌ای خاورمیانه را، به غلط، به خود گرفته است، می‌توان نقش آن را در شکل‌دهی به منظر شهری بلوار مجاور خود به عنوان الگویی در طراحی سایر پارک‌های شهری مورد استفاده قرار داد. راهکار ارزشمندی که بهره‌مندی از ویژگی‌های بصری فضاهای سبز شهری را در بین کاربران مستقیم فضا و مردمانی که بصورت عبوری از کنار آن می‌گذرند به اشتراک می‌گذارد و با ایجاد دیدهای پی‌در پی در منظر شهر تجربه حضور در این فضای شهری را به تجربه‌ای خوشایند تبدیل می‌کند. لذا می‌توان گفت طراحی این باغ استفاده‌ای است بهینه از امکانات طبیعی و مصنوعی محیط توسط طراحی که «سعی در مخدوش نکردن معنای محیط و سوژه» دارد. (دانشمیر، ۱۳۷۹)

نتایج و بحث

ارزیابی بصری بدنه شمالی بلوار شهید چمران شیراز از منظر طراحی محیط نشان می‌دهد که استفاده از شیوه طراحی برون‌گرا در طراحی «باغ بلند» توانسته است عناصر بصری این باغ را مابین کاربران این فضا و افرادی که از بلوار شهید چمران صرفاً به عنوان مسیری برای تردد استفاده می‌کنند به اشتراک بگذارد. لذا می‌توان دریافت که استفاده از شیوه طراحی برون‌گرا به جای شیوه درون‌گرای رایج در طراحی پارک‌های شهری می‌تواند سهم فضای سبز را در شکل‌دهی به منظر شهری گسترش دهد. بدین ترتیب منظر خیابانی حاصل از پارک‌های شهری از پوسته‌ای سبز و محصور در حصارهای رایج به عنصری سازنده در منظر شهری تبدیل خواهد شد. به عبارت دیگر این پژوهش نشان می‌دهد که طراحی برون‌گرای پارک‌های شهری می‌تواند نقش موثری در بهسازی منظر شهری ایفا کند.

نتیجه گیری کلی

طراحی برون گرای پارک های شهری با به اشتراک گذاشتن عناصر بصری پارک ها در بین کاربران مستقیم این فضاها و مردمانی که از حاشیه آن عبور می کنند، شیوه ای کارگشا در بهسازی منظر شهری به شمار می آید که به کارگیری آن در سایر فضاهای شهری می تواند نقش موثری در کیفی سازی مناظر شهری با صرف حداقل هزینه ها به شمار آید.

منابع

۱. حبیب ف. ۱۳۸۵. طراحی منظر شهر در گذر تاریخ. فصلنامه آبادی (شماره ۵۳)، زمستان، صفحه ۴۸ الی ۵۳
۲. رستم خانی پ. ۱۳۸۳. طراحی فضای سبز در محیط های مسکونی. انتشارات مرکز تحقیقات ساختمان و مسکن، صفحه ۸۷
۳. دانشمیر ر. ۱۳۷۸. بدیبه سرایی معماری. فصلنامه معمار (شماره ۷)، زمستان، صفحه ۱۰ تا ۲۱.

The Effect of Park-designing Outside oriented on Improving the City Scenery A case study of "Bagh-Boland" in Shiraz

By: Omid Khajeh
Islamic Azad University, Khorasgan Branch
Email: omidkh@khuisf.ac.ir

Abstract :

One hundred years of literature in integrating environment in cities and formation of the concept of "city's green space" (to reinforce human beings and environment interactions) have an important effect on the reinforcement of the natural and artificial systems in city spaces, and have extended the green space (as the lungs of city and environment) in post-industrial societies. But, it seems that the inside oriented heritage of human-made spaces, which has been repeatedly occurred in architecture and town planning history, has influenced park designing in cities and changed the parks into inside oriented spaces. It is the reason why we see today's city parks present only a green layer in thoroughfares but they are playing less active role to form scenery in town. This article is to evaluate the visual city scenes obtained from "Bagh-Boland" in Shiraz province, thorough analytical-functional design. This park is located in southern side of Martyr Chamran Boulevard in Shiraz. This study investigates this park's designing role in the scene making of the body of the city. The results showed that outside oriented approach in park designing in cities can play an important role in the reinforcement of qualitative factors. This is a capability whose value in city spaces is not less than ecological capacities of city's green spaces.

Keywords: park designing, townscape, outside oriented, inside oriented, Bagh-Boland